

Dnr Ju2024/00048
Till: Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia:
ju.L7@regeringskansliet.se

Röda Korsets Ungdomsförbunds yttrande över betänkandet Förbättrad ordning och säkerhet vid förvar (SOU 2024:5)

Röda Korsets Ungdomsförbund (härefter RKUF) lämnar här sina synpunkter på slutbetänkandet Förbättrad ordning och säkerhet vid förvar (SOU 2024:5). Vi kommenterar de delar där vi besitter särskild erfarenhet och kompetens.

Sammanfattning

- RKUF anser att utredningen inte tillräckligt tydligt motiverar att det finns behov av, i syfte att upprätthålla ordning och säkerhet på förvar, att använda tvångs- och kontrollåtgärder mot barn på det sätt som föreslås.
- RKUF anser att det bör krävas en starkare misstankegrad vid genomförandet av kroppsvisitation av barn om utredningens förslag ska genomföras.
- Vidare saknar utredningen rekommendation om vem som kan agera vittne samt hur det ska säkerställas, i de fall där barnet själv motsätter sig ett vittne, att det är barnets egen åsikt i frågan. Vi anser att det är lämpligt att, exempelvis genom justeringar i bestämmelsen eller skrivningar i författningskommentaren, säkerställa att det vittne som närvarar är en för barnet trygg person och att denna ordning inte får frångås med hänvisning till exempelvis brist på personal.

- RKUF välkomnar förslaget att proportionalitetsprincipen ska förstärkas, förtydligas och kompletteras i utlänningslagen för att stärka barns rättigheter. Vi vill särskilt betona vikten av att säkerställa kompetens- och kunskapsnivån hos de som ska fatta beslut i avseende till proportionalitetsbedömningens innebörd och tillämpning. Det är en förutsättning för att tillämpningen av proportionalitetsprincipen ska kunna ta tillvara på den enskildes grundläggande fri- och rättigheter.
- RKUF vill betona vikten av att den som kan komma att bli föremål för tvångs- och kontrollåtgärder får adekvat information om sina rättigheter och de åtgärder som vidtas, i synnerhet när dessa omfattar barn. Det är också av yttersta vikt att Migrationsverket säkerställer att den försvarsintagna uppfattat information korrekt för att undvika att åtgärden upplevs som rättsosäker.
- RKUF avstryker förslaget om att allmänna inpasseringskontroller ska inkludera barn då vi ser en förhöjd risk att en sådan åtgärd kommer utföras som en generell inskränkning som riktas mot samtliga barn, utan att enskilda bedömningar av behov eller proportionalitet vidtagits.

Övergripande perspektiv

RKUF anser att utredningen inte tillräckligt tydligt presenterar underlag som visar vilka konsekvenser förslagen har för barn och deras rättigheter. Utredningens förslag, om de genomförs, innebär att skiljelinjen mellan fängelse och förvar tydligt minskar, samtidigt som frihetsberövandet i detta fall är administrativt och enbart syftar till att säkerställa utredning eller verkställighet av avlägsnandebeslut. Fokuset på tvångsmedel och den retorik som följer riskerar att misstänkliggöra barn som grupp och försvaga deras ställning som rättighetsbärare enligt barnkonventionen.

Vi ser särskilt allvarligt på att Migrationsverket föreslås få utökade befogenheter att tillämpa tvångsåtgärder mot barn, trots att Sverige upprepade gånger fått kritik från bland annat FN:s barnrättskommitté, Institutet för Mänskliga Rättigheter och Riksrevisionen för brister i efterlevnad av barnkonventionen och att regeringen måste vidta åtgärder för att säkerställa att barnrättsperspektiv och barnkonsekvensanalyser är en integrerad del i lagstiftningsprocessen såväl som i de utredningar som föregår ny lagstiftning.

Vi vill även betona att allt frihetsberövande av barn riskerar att leda till inneboende skada, påverkar den fysiska och psykiska hälsan samt barnets

utveckling i stort. Detta är oberoende av om placeringen i förvar är kort och/eller tillsammans med vårdnadshavare.

Slutligen vill vi lyfta att det är av yttersta vikt att förvarstagna behandlas humant, att deras värdighet respekteras, att deras mänskliga rättigheter efterlevs samt att rättssäkerheten upprätthålls. Detta innefattar inte minst att barns rätt till information om alla frågor som rör dem, utformad efter barnets ålder och förmågor måste garanteras i enlighet med artikel 17 i barnkonventionen. Därtill måste rätten till tolk samt juridiskt stöd och möjlighet att föra fram klagomål och överklaga beslut säkerställas.

4.7.2 En ny proportionalitetsregel i utlänningslagen

Utredningens förslag: Proportionalitetsprincipen ska förstärkas, förtydligas och kompletteras i utlänningslagen. Enligt bestämmelsen ska en ingripande åtgärd endast få användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Är en mindre ingripande åtgärd tillräcklig ska den användas.

RKUF tillstyrker förslaget.

Det är av största vikt att samtliga åtgärder ska vara proportionerliga, bedömas individuellt i varje enskilt fall och föregås av en tydlig barnkonsekvensanalys. Vidare menar vi att resonemanget bakom proportionalitetsbedömningen vid åtgärder där barn innefattas bör utvecklas så att det blir tydligt vad beslutsfattare behöver ta hänsyn till i bedömningen. I utredningen saknas bland annat skrivningar om betydelsen av barnets ålder. Utredningen presenterar inte heller information om hur barn själva upplever olika typer av tvångs- och kontrollåtgärder, vilket måste anses väsentligt då proportionalitetsprincipen bygger på att åtgärderna är nödvändiga och står i rimlig proportion till konsekvenserna för det enskilde barnet.

En förutsättning för att tillämpningen av proportionalitetsprincipen ska bli korrekt och säkerställa den enskildes grundläggande fri- och rättigheter är att de som fattar beslut om åtgärder har tillräcklig kunskap och kompetens i frågan. Detta är särskilt viktigt utifrån Justitieombudsmannens yttrande om allvarliga brister i personalens bemötande och brist på utbildning, där vi vill understryka att varje beslut om tvångs- och kontrollåtgärd där barn direkt eller indirekt berörs måste föregås av en noggrann barnkonsekvensanalys. Beslutsfattare måste således säkerställa en adekvat kompetens- och

kunskapsnivå hos de som ska fatta beslut i avseende till proportionalitetsbedömningens innebörd och tillämpning.

4.7.5 Kroppsvisitation ska få ske i andra fall och vid lägre misstanke än som gäller idag

Utredningens förslag: Migrationsverket bör ges utökade möjligheter till kroppsvisitation.

RKUF avstyrker förslaget.

Utredningen bedömer att särskilda regler kring genomförandet vid kroppsvisitation av barn bör införas då förslagen innebär att detta kommer kunna ske i fler situationer än idag. RKUF ser med oro på förslaget eftersom kroppsvisitation är en tvångsåtgärd som kan få stora konsekvenser för den personliga integriteten. Vi menar därför att det måste krävas en starkare misstankegrad för att beslut om kroppsvisitation rörande barn ska kunna fattas. Med hänsyn till den maktlöshet en tvångsåtgärd likt kroppsvisitation medför för det enskilda barnet bör alternativa lösningar som är mindre ingripande övervägas.

Utredningen saknar även rekommendation om vem som kan agera vittne vid genomförandet av kroppsvisitation av barn samt hur det ska säkerställas, i de fall där barnet själv motsätter sig ett vittne, att det är barnets egen åsikt i frågan. I alla situationer som rör barn måste barnets rättigheter enligt artikel 3 och 12 i barnkonventionen säkerställas. RKUF anser att om förslaget ska genomföras så måste beslutsfattaren säkerställa att det vittne som närvarar är en för barnet trygg person och att denna ordning inte får frångås med hänvisning till exempelvis brist på personal. Vi anser att detta bör säkerställas genom justeringar i bestämmelsen eller skrivningar i författningskommentaren.

4.7.9 Det finns ett behov av att ytterligare kunna övervaka besök och kontrollera besökare

Det ska införas en ny form av övervakning vid besök

Utredningens förslag: Om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten, får ett besök övervakas genom att

1. Personal övervakar besöket, eller

2. Besöket äger rum i ett besöksrum som är så utformat att det omöjliggör att föremål överlämnas

RKUF hänvisar till det som tidigare anförts med följande tillägg.

Utredningen föreslår införande av glasrutebesök, vilket skulle innebära att besök sker i ett rum där besökaren och den försvarstagne hålls fysiskt åtskilda från varandra av en glasruta. Vi delar utredningens uppfattning om att denna typ av åtgärd alltid ska betraktas som mer ingripande när det handlar om barn som besöker en förälder eller annan nära anhörig. RKUF vill understryka vikten av att särskild hänsyn tas till barns behov av att kunna medges fysisk kontakt med en förälder eller nära anhörig och att beslut om glasrutebesök måste föregås av en noggrann barnkonsekvensanalys. Utredningen betonar att varje åtgärd behöver vara effektiv i det enskilda fallet och som vi tidigare anført menar vi att för att tvångs- och kontrollåtgärder mot barn ska genomföras måste beslutsfattaren säkerställa att åtgärderna är nödvändiga, står i rimlig proportion till vad ingreppet innebär för barnet och beaktar barnets rättigheter.

Allmän inpasseringskontroll ska införas

Utredningens förslag: Om det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas vid ett förvar får Migrationsverket besluta att alla personer som passerar in i förvarslokalerna ska kroppsvisiteras (allmän inpasseringskontroll). Syftet med kontrollen ska vara att söka efter föremål som en utlänning som hålls i förvar inte får inneha. Skriftliga meddelanden får inte granskas. Kroppsvisitation och undersökning av väskor och andra föremål ska ske genom användande av metalldetektorer eller andra hjälpmedel eller, om det finns särskilda skäl, på annat sätt. När kroppsvisitation sker på annat sätt tillämpas 9 § tredje stycket. Ett beslut om allmän inpasseringskontroll får gälla i högst tre månader. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter och i enskilda fall besluta om undantag från allmän inpasseringskontroll.

RKUF avstyrker förslaget.

Författningsändringar som påverkar barn behöver föregås av en utförlig analys av vilka konsekvenser de får för barn samt hur det påverkar efterlevnaden av deras rättigheter enligt barnkonventionen. I utredningen redovisas att det saknas information om hur många barn och unga som vistas på förvar som besökare. Det saknas även information om i vilken

utsträckning barn skulle vara involverade, utnyttjats eller påverkats av incidenterna som utredningen beskriver, exempelvis införel av narkotika eller otillåtna föremål (s.52–56). Vi ser en risk att utredningens förslag om att införa allmänna inpasseringskontroller kan innebära en generell inskränkning riktad mot samtliga barn, utan att enskilda bedömningar av behov, proportionalitet och konsekvensanalys för den enskilde genomförs. Eftersom utredningen inte kan styrka hur omfattande och utbredd problematiken är ser vi inte att åtgärder, likt införandet av allmän inpasseringskontroll, som riskerar att drabba barn systematiskt utan krav på högre misstankegrad är ändamålsenlig.

Li Nester
Förbundsordförande
Röda Korsets Ungdomsförbund